

Людмила Сіньова,
кандидат юридичних наук,
асистент кафедри трудового права та
права соціального забезпечення
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

УДК 349.3:331.25

Пенсійне забезпечення як різновид соціальної функції держави

Державна політика сьогодення повинна врахувати традиції та події, що відбулися раніше [1]. За весь історичний період становлення і розвитку системи пенсійного забезпечення піднімалося питання соціальної справедливості встановлення рівня пенсій і надання допомог. І. Я. Франко, зазначав, що ... «кожний вік, кожний ступінь цивілізації має свою справедливість, свою етику, яка для інших може видаватися цілком несправедливою і неетичною» [2, с. 393]. Пенсії – регулярні грошові виплати, що є основною формою матеріального забезпечення непрацездатних осіб [3, с. 234]. З позиції соціального фактора пенсія є формою надання матеріальних благ непрацездатним громадянам і являється основним джерелом їх існування. Пенсія – це передбачене Законом (договором) грошове забезпечення непрацездатних осіб [1].

В економічній літературі точиться полеміка щодо визначення поняття «пенсія». Традиційно пенсія (від латинського слова «pensio» – платіж) – це регулярні грошові виплати як форма матеріального забезпечення непрацездатних [4, с. 358]. Пенсії –

регулярні грошові виплати з державних, громадських чи приватних фондів соціального забезпечення або страхування особам похилого віку, інвалідам, утриманцям і сиротам, а також заслуженим та привілейованим особам [5].

А. І. Якимів у монографії «Формування і розвиток системи пенсійного забезпечення в Україні» дає визначення, що пенсія – це форма надання матеріальних благ непрацездатним громадянам з огляду на соціальний фактор [6, с. 93]. У навчальному посібнику П. І. Шевчук та З. А. Берік зазначено, що пенсія – це регулярна грошова виплата непрацездатним громадянам як матеріальна допомога за похилим віком, з інвалідності, за вислугу років, у разі втрати годувальника [7].

За визначенням вченого Р. Далімова, «пенсія – це сума грошових виплат, одержувана громадянином після припинення ним трудової діяльності» [8, с. 32]. Радянський вчений М. Захаров вважає, що пенсія – це грошове забезпечення, що виплачується пенсіонерам і непрацездатним безкоштовно за рахунок суспільних фондів споживання у зв'язку з

їх трудовою або іншою корисною для суспільства діяльністю в минулому, яке є основним джерелом для існування [9, с. 432].

Представник сучасної української школи у сфері соціального забезпечення, Б. Сташків вважає, що пенсія – це щомісячна грошова виплата фізичним особам із спеціально створених для цього Пенсійних фондів на умовах і в порядку передбаченими чинними нормативними актами [10, с. 272].

Н. В. Луговенко вважає, поперше, пенсія – це грошова винагорода, яка забезпечує достойний рівень життя громадян пенсійного віку і є еквівалентною до попередніх заробітків. Тобто до рівня доходів, які отримував громадянин протягом трудової діяльності. По-друге, пенсія – це грошова допомога в розмірі мінімального прожиткового мінімуму за рахунок державного бюджету для непрацездатних громадян [11, с. 420-423].

У статті 1 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» від 09 липня 2003 року № 1058-IV [12] зазначається, що «...пенсія – щомісячна пенсійна виплата у солідарній системі загальнообов'язкового державного пенсійного страхування, яку отримує застрахована особа в разі досягнення нею передбаченого цим Законом пенсійного віку чи визнання її інвалідом, або отримують члени її сім'ї у випадках, визначених цим Законом...».

У розвитку та становленні пенсійне забезпечення в Україні пройшло кілька етапів, які можна ідентифікувати широтою охоплення населення, колом їх професійних інтересів, рівнем пенсійного законодавства та іншими ознаками [13, с. 36-42].

Процес формування системи пенсійного забезпечення охопив тривалий історичний період. Перші ознаки соціального захисту населення можна було знайти ще за часів Ю. Цезаря, при запровадженні системи військових пенсій у Римі. Пенсійне страху-

вання як одне із важливих видів соціального забезпечення виникло практично в усіх країнах світу. Проводячи аналіз початкових форм пенсійного страхування, можна наголосити, що у середньовіччі було два способи пенсійного забезпечення непрацездатної частини населення: утримання непрацездатної особи за рахунок коштів родини чи за рахунок установи, до якої належала особа (церква, селянська громада, цех, чернечий орден тощо). Але наприкінці XIX ст. така форма соціального захисту була порушена масовою міграцією населення в міста [14, с. 115-120].

З розвитком промисловості у XIX ст. держава починає поступово займатися соціальним забезпеченням населення. Вона впроваджує соціальне законодавство, що дає змогу регулювати економічні відносини між роботодавцями та працівниками, вимагає соціального захисту працівників у разі хвороби, інвалідності, старості тощо. На розвиток пенсійної системи суттєво вплинуло підвищення середнього віку життя працівників, яке обумовило необхідність утримання людей похилого віку [15].

Впродовж революції 1917-1922 років пенсійне забезпечення України переживало своє становлення. Радянська влада скасовувала всі форми надання допомоги людям пенсійного віку, які існували в період імперії. За основу пенсійного забезпечення взяли соціальне походження і майновий стан, заслуги перед революцією, політичну діяльність та посади партійно-радянської номенклатури. Стаж, освіта, кваліфікація, а також вікові і соціально-професійні ознаки прохачів, не бралися до уваги, особливо тих, хто не мав права на «радянську пенсію» (священики, колишні поліцейські чиновники, тюремні охоронці тощо). Пенсії, її розміри та види виконували функцію соціальної допомоги для різних категорій (інвалідів, червоноармійців та їхніх родин, учених), які не мали інших засобів існування. Проголошення радянською владою пенсійного забезпечення пе-

редбачало можливе лояльне ставлення різних груп населення до їх політики [16, с. 102-132].

Важливим моментом в історії пенсійного забезпечення було прийняття в 1964 році Закону «Про пенсії і допомоги членам колгоспу» за яким почали вирішувати проблему пенсійного забезпечення колгоспників, які становили значну частину населення. А в 1968 році пенсійний вік колгоспників знизили до рівня працівників і службовців на 5 років (до цього пенсійний вік колгоспників був : для чоловіків 65 і жінок 60 років). Також, у листопаді 1973 року була здійснена реформа у галузі пенсійного забезпечення інвалідів і сімей, які втратили годувальника, в 1974 році була запроваджена допомога на дітей малозабезпечених сімей [16, с. 102-132].

На 1990 рік практично завершилося формування єдиної системи пенсійного забезпечення в якій би діяли спільні норми завдяки прийняттю Закону «Про пенсійне забезпечення громадян в СРСР» та Закону «Про пенсійне забезпечення військовослужбовців». В це період пенсійне забезпечення зазнало певних змін:

- закладення страхових основ, які передбачають відокремлення пенсійної системи від держбюджету.

- пенсійний фонд став джерелом коштів для фінансування пенсій, а не державний бюджет.

- кожному працівнику за місцем роботи щорічно заповнювалась вкладка до трудової книжки з відміткою сплаченої суми страхових внесків у розмірі одного відсотку одержаного заробітку.

Але в наслідок економічних та політичних змін в країні дана пенсійна система довго не пропрацювала [16, с. 102-132].

Після здобуття незалежності перед Україною постало питання розробки національного законодавства з пенсійного забезпечення та нової стратегії соціального захисту, яка б відповідала ринковим умовам, забезпечувала кращу соціальну захищеність пенсіонерів при одночасному

досягненні макроекономічної стабільності. Кабінет Міністрів України доручив розробку нової стратегії Міністерству праці, а підготовку нового пенсійного законодавства Міністерству соціального захисту населення. Нині чинний Закон «Про пенсійне забезпечення» Верховна Рада України схвалила 5 листопада 1991 року. Він майже нічим не відрізняється від аналогічного Союзного Закону 1990 року, про який мова йшла вище. Винятком стало суттєве розширення спектру пільг у пенсійному забезпеченні щодо дострокового виходу на пенсію. Тому значно зросла чисельність так званих «молодих» пенсіонерів (чоловіки не досягли 60, а жінки 55 років), у тому числі з причин безробіття [17, с. 42].

Пенсійне забезпечення є фрагментом економічної системи України. Своїми витками пенсійне забезпечення, як частина соціального страхування, сягає середини 80-х рр. XIX століття. Воно зародилося у формі пенсійних кас – емеритальних і страхових. На той час на теренах східних областей України, що були під протекторатом Росії, для певних категорій державних чиновників та окремими відомствами для їх службовців створювались так звані емеритальні та страхові каси. Законодавчо обов'язковий устрій кас пенсійного страхування започатковано у 1861 році [18, с. 44].

У 1990 році відбулися певні зміни до прийнятого законодавства попередньою державою, в результаті чого відокремлено пенсійну систему від державного бюджету, а Пенсійний фонд України (ПФУ) формувався із відрахувань коштів підприємствами, організаціями і страхових внесків громадян. При створенні такої системи не було враховано економічного і фінансового стану держави в умовах перехідного періоду до ринкової економіки і тому пенсійне забезпечення зазнавало багатьох труднощів. Розвиток соціального страхування був стихійним і недосконалим не зважаючи на певні зміни. Стару

модель соціального захисту було зруйновано, нової ще не сформовано і тому йшов процес постійного пошуку шляхів його вдосконалення. Вже 5 листопада 1991 року Верховною Радою України прийнято Закон України «Про пенсійне забезпечення», який послужив правовою базою на той час впровадженій пенсійній системі. Однак він був зорієнтований лише на державну схему пенсійного забезпечення і вже на протязі короткого періоду став нездатним розв'язати проблему пенсійних виплат. Це вимагало термінової радикальної реформи, спрямованої на стабілізацію фінансового стану Пенсійного фонду України, підвищення рівня життя пенсіонерів і відновлення соціальної справедливості [1].

13 квітня 1998 року Президентом України підписано Указ «Про основні напрямки реформування пенсійного забезпечення в Україні». Цей правовий документ визначив, що в Україні буде частково збережено солідарну систему (Перший рівень) – для забезпечення базових пенсій, а також буде запроваджено загальнообов'язкову накопичувальну систему (другий рівень), за якої працівники зобов'язані робити внески на свої індивідуальні рахунки, і добровільну приватну систему (третій рівень) – для громадян, що мають можливість і бажання робити додаткові заощадження. 9 червня 2003 року Верховною Радою України прийнято Закон України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування». Через ряд вагомих обставин в суспільстві (зміни виконавчої та законодавчої влади, виборів Президента України і ін.) пенсійна реформа не обговорювалася на рівні і лише у 2010 році продовжено роботу над цією дуже важливою і необхідною проблемою [1].

Закон України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» від 09.07.2003 року № 1058-IV [12], розроблений відповідно до Конституції України та Основ законодавства України про зага-

льнообов'язкове державне соціальне страхування та визначає принципи, засади і механізми функціонування системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування, призначення, перерахунку і виплати пенсій, надання соціальних послуг з коштів Пенсійного фонду, що формуються за рахунок страхових внесків роботодавців, бюджетних та інших джерел, передбачених цим Законом, а також регулює порядок формування Накопичувального пенсійного фонду та фінансування за рахунок його коштів видатків на оплату договорів страхування довічних пенсій або одноразових виплат застрахованим особам, членам їхніх сімей та іншим особам, передбаченим цим Законом. Зміна умов і норм загальнообов'язкового державного пенсійного страхування здійснюється виключно шляхом внесення змін до цього Закону.

Як зазначає І. З. Ковалів, що впровадження нового пенсійного забезпечення непрацездатних громадян в перші роки незалежності нашої держави через ряд об'єктивних і суб'єктивних причин не було ефективним, тому йшли пошуки його вдосконалення. Дослідженнями виявлено, що формування системи соціального забезпечення та пенсійного страхування має багатовікову історію. Можемо стверджувати, що держава при формуванні даної системи повинна врахувати певні особливості, що склалися на території країни, зокрема досить велику кількість пенсіонерів по відношенню до працюючих осіб, середню заробітну плату, наявну кризу, додаткові доходи населення тощо. Основною перешкодою у формуванні рівневої пенсійної системи вбачаємо відсутність страхової культури в населення України та тотальна недовіра до формування накопичень в державних структурах, враховуючи досвід 90-х років ХХ століття. Пропонуємо розглянути можливість формування системи пенсійного страхування на базі наявних страхових компаній, так як не потрібно

створювати нові структури, а наявні фінансові ресурси страховиків можуть послужити доброю гарантією за заощадження [1].

Вивчаючи питання пенсійної системи як об'єкту державного управління Н. В. Мартиненко зазначає, що у грудні 1990 року в державі з'явилася нова фінансова інституція – Українське республіканське відділення Пенсійного фонду СРСР (постанова Ради Міністрів Української РСР і Ради Федерації незалежних профспілок України від 21 грудня 1990 року № 380) [19], яке з січня 1992 року перетворено на Пенсійний фонд України. Фактично відбулася зміна ідеології функціонування пенсійної системи, яка одержала цільові джерела поповнення коштів, власні механізми їх акумуляції та розподілу і залучила інших соціальних партнерів – роботодавців та працівників до фінансової участі у вирішенні питань пенсійного забезпечення. Джерелом коштів для фінансування пенсій став не державний бюджет, як це було раніше, а Пенсійний фонд як самостійна фінансова система, що формується за рахунок страхових внесків підприємств та громадян. Починаючи з 1991 року нова пенсійна установа почала акумулювати страхові обов'язкові платежі підприємств і громадян та здійснювати фінансування видатків органів соціального забезпечення на виплату пенсій [20, с. 14-20].

Пенсійна система за своєю структурою та внутрішнім змістом є досить складним і специфічним комплексом економічних відносин та фінансових механізмів, за допомогою яких здійснюється формування і використання пенсійних фондів та створюються певні умови для пенсійного забезпечення відповідних категорій населення. Пенсійне забезпечення і пенсійна система знаходяться під впливом пенсійної політики, напрями і зміст якої залежать не тільки від фінансово-економічних можливостей держави, але й співвідношення соціальних інтересів, моти-

вації уряду, ідеології і політики правлячих партій та активності громадянського суспільства [21, с. 57-61].

Пенсійне забезпечення є однією з основних гарантій соціального захисту, зміст якого зводиться до підтримки матеріального добробуту громадян та їхніх сімей при виході на пенсію за віком, інвалідністю або в разі втрати годувальника. Найбільш розповсюдженим методом управління ризиками є пенсійне страхування як різновид соціального страхування, що займається питаннями захисту від специфічного виду соціально-економічного ризику - втрати працездатності в результаті настання старості, інвалідності або втрати годувальника. Тому завдання системи пенсійного забезпечення полягає у акумулюванні соціально-економічних ризиків шляхом їхнього страхування та амортизації. Однак слід враховувати, що страхування в змозі амортизувати тільки частину ризиків, оскільки є ризики, яким важко запобігти (інвалідність, утрата годувальника). Пенсійна система в ринковій економіці є динамічною. Вона повинна бути адекватною середовищу трансформаційної економіки України, що базувалася б на злагоді соціальних партнерів (держави, підприємств, окремих осіб) та створювала ефективний механізм фінансового забезпечення страхування окремих верств населення (пенсіонерів, інвалідів, осіб, що втратили годувальника) [22, с. 207].

Досить цікавим є те, що історія розвитку систем соціального і пенсійного забезпечення показує, що в принципі можливо кілька способів матеріального забезпечення літніх людей: – самозабезпечення при продовженні ними трудової діяльності; – перехід на утримання сім'ї, членами якої вони є; – отримання пенсії; – завчасне накопичення (нагромадження) коштів. Вивчення та оцінка досвіду пенсійного забезпечення більшості країн демонструє досить цікаву закономірність: розвинені і середньорозвинені країни обирають найчасті-

ше останніх два способи, а слаборозвинені – два перших [23, с. 35].

За рахунок коштів Пенсійного фонду в солідарній системі призначаються такі пенсійні виплати:

- 1) пенсія за віком;
- 2) пенсія по інвалідності внаслідок загального захворювання, у тому числі каліцтва, не пов'язаного з роботою, інвалідності з дитинства;
- 3) пенсія у зв'язку з втратою годувальника.

Якщо особа має одночасно право на різні види пенсії за солідарною пенсійною системою, то за її вибором їй призначається лише один із видів пенсії.

Загальними умовами для призначення та виплати пенсій є:

- 1) настання відповідного соціального ризику: досягнення загального чи спеціального пенсійного віку; настання інвалідності внаслідок загального захворювання (травми, не пов'язаної з виробництвом чи з дитинства); втрата годувальника;
- 2) наявність у особи необхідного пенсійного страхового стажу.

Базовою величиною для обчислення розміру пенсій за солідарною системою виступає заробітна плата особи – майбутнього пенсіонера [24, с. 299].

Для пенсійного забезпечення важливими є такі основоположні принципи права, як справедливість, рівність, свобода, гуманізм. Пенсійне забезпечення неможливе без принципу справедливості, у якому право виступає як міра справедливості, як морально-правова домірність вкладеного та отриманого в усіх сферах життєдіяльності людини та їхнього правового забезпечення. Принцип справедливості містить у собі вимогу відповідності між практичною роллю різних індивідів (соціальних груп) у житті суспільства та їхнім соціальним становищем, між їхніми правами та обов'язками [25, с.129].

Основним джерелом надходження коштів до бюджету Пенсійного фонду України є збір на обов'язкове державне пенсійне страхування. Пла-

тниками збору на обов'язкове державне пенсійне страхування є: суб'єкти підприємницької діяльності всіх форм власності, їх об'єднання, бюджетні, громадські, та інші установи та організації, об'єднання громадян та інші юридичні особи, а також фізичні особи-суб'єкти підприємницької діяльності, які використовують працю найманих працівників; філії, відділення та інші відокремлені підрозділи платників податку, що не мають статусу юридичної особи і розташовані на території іншої, ніж платник збору, територіальної громади; фізичні особи – суб'єкти підприємницької діяльності, які не використовують працю найманих працівників, а також адвокати, їх помічники, приватні нотаріуси, інші особи, які не є суб'єктами підприємницької діяльності і займаються діяльністю, пов'язаною з одержанням доходу; фізичні особи, які працюють на умовах трудового договору (контракту), та фізичні особи, які виконують роботи (послуги) згідно з цивільно-правовими договорами, у тому числі члени творчих спілок, творчі працівники, які не є членами творчих спілок тощо; юридичні та фізичні особи, що здійснюють операції з купівлі-продажу валют; суб'єкти підприємницької діяльності, які здійснюють торгівлю ювелірними виробами із золота (крім обручок), платини й дорогоцінного каміння; юридичні та фізичні особи при відчуженні легкових автомобілів, крім легкових автомобілів, якими забезпечуються інваліди, та тих автомобілів, які переходять у власність спадкоємцям за законом; суб'єкти підприємницької діяльності (у тому числі нерезиденти) – виробники та імпортери тютюнових виробів; підприємства, установи та організації незалежно від форм власності та фізичні особи, які придбають нерухоме майно, за винятком державних підприємств, установ і організацій, що придбають нерухоме майно за рахунок бюджетних коштів, установ та організацій іноземних держав, що користуються імунитета-

ми і привілеями згідно з законами та міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, а також громадяни, які придбають житло і перебувають у черзі на одержання житла або придбають житло вперше; підприємства, установи та організації, фізичні особи, які користуються послугами стільникового рухомого зв'язку, а також оператори цього зв'язку, які надають свої послуги безоплатно. При цьому збір на обов'язкове державне пенсійне страхування не сплачується, якщо послугами стільникового зв'язку користуються річкові, морські, повітряні, космічні транспортні засоби, засоби наземного технологічного транспорту (у тому числі, таксі), що мають стаціонарно-вбудоване обладнання радіозв'язку, радіонавігації та радіоастрономії, яке не може бути відокремлено від таких засобів без втрати його технологічних або експлуатаційних якостей чи характеристик [26, с. 132].

Відповідно до ст. 8 Закону України «Про пенсійне забезпечення» [27] від 05 листопада 1991 року № 1788-ХІІ було передбачено, що Пенсійний фонд України є самостійною фінансово-банківською системою і що Положення про Пенсійний фонд України затверджується Кабінетом Міністрів України. Так з виникненням Пенсійного фонду України розпочала своє існування підсистема адміністрування страхових внесків. З 1994 року сталися значні зміни в історії Пенсійного фонду: він був перетворений із самостійної фінансово-банківської системи на центральний орган виконавчої влади, наділений відповідними повноваженнями. Водночас було суттєво удосконалено організаційну структуру Фонду [28]. Статус Пенсійного фонду як центрального органу виконавчої влади було визначено Положенням про Пенсійний фонд України, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 01.06.94 № 345 [29], службових та посадових осіб Пенсій-

ного фонду України та його органів визначено державними службовцями, утворено від діли Пенсійного фонду у районах, містах та районах у містах, таким чином, було створено вертикальну структуру управління Пенсійним фондом, яка повністю відповідала адміністративно-територіальному устрою держави, тобто, було реалізовано такий принцип загальної теорії систем, як «ієрархічний порядок». У 1994–1997 роках згідно з Законами про Державний бюджет на відповідні роки кошти Пенсійного фонду включалися до складу Держбюджету. Починаючи з 1997 року Пенсійний фонд України став державним позабюджетним цільовим фондом. Перехід на фінансування пенсій через Пенсійний фонд висвітлив та окреслив багато проблем та чинників як усередині самої пенсійної системи, так і за її межами, що суттєво підірвали і деформува ли фінансову базу цієї системи, зокрема неплатежі до Пенсійного фонду, тінізація економіки та безробіття. Стабілізація фінансового стану Пенсійного фонду стала однією з передумов здійснення пенсійної реформи. Основні напрями та шляхи впровадження пенсійної реформи були окреслені в таких державних документах: Основи законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування [30], прийняті Верховною Радою України 14 січня 1998 року, Указ Президента України від 13 квітня 1998 року.

Пенсійне законодавство в Україні зазнало трьох суттєвих змін – це реформи 1991, 2003 та 2011 років. Нині до цього ряду впевнено можна додати і 2015 та 2017 роки, які ознаменувалися значними законодавчими змінами. Сьогодні вже очевидно, що в умовах існування тільки першого рівня – солідарної системи – про гідне забезпечення пенсіонерів не йдеться. Це зумовлено цілою низкою факторів: демографічна ситуація (солідарна система ефективно працює за умови, що пенсіонери становлять 10–12 % від загальної кількості населен-

ня в країні; сьогодні в Україні 29 % пенсіонерів за віком), трудова міграція (близько 6-7 млн. працездатних українців працюють за кордоном, а відповідно, не здійснюють відрахування єдиного соціального внеску), нелегальна зайнятість або офіційна виплата тільки мінімальної зарплати, а решти «у конвертах». Усі ці фактори свідчать про необхідність часткового розвантаження солідарної пенсійної системи та закладання основи для створення додаткового джерела пенсійних виплат. Не можна ігнорувати і третій рівень пенсійної системи — недержавне пенсійне забезпечення, проте рівень участі громадян у ньому коливається в межах 10 %, крім того, ефективність цього рівня пенсійної системи прямо залежить від ефективності розвитку економіки країни [31, с. 81].

Солідарна система пенсійного забезпечення (означає, що внески, які сплачуються до Пенсійного фонду зараз, одразу йдуть на виплату пенсій тим, хто вже не працює), яка зараз діє в Україні, є неефективною через негативну демографічну ситуацію. За прогнозами, співвідношення пенсіонерів до платників внесків зросте з 95% у 2016 році до 104% у 2045 році та 118,8% — у 2060 році. Крім того, значна частина заробітків «залишається в тіні»: роботодавці декларують офіційну заробітну плату меншою, ніж виплачують працівникам фактично. Таким чином, внески до Пенсійного фонду також скорочуються, що, зрозуміло, впливає на розмір пенсій [32, с. 47].

Успішність реформування пенсійної системи залежить від багатьох чинників, які прямо чи опосередковано впливають на розвиток цієї

сфери соціального життя. Тому для вдалого початку процесу реформування необхідно створити певні економічні та соціальні передумови, а саме: зростання виробництва, зміцнення фінансового стану підприємств і відповідне нарощування фінансових можливостей пенсійної системи; розширення продуктивної зайнятості населення, мінімізація прихованого безробіття, тіньової зайнятості, захист трудових і соціальних інтересів громадян України на іноземних ринках праці; погашення заборгованості із заробітної плати, підвищення її розміру й збільшення питомої ваги у валовому внутрішньому продукті; розширення бази сплати пенсійних внесків за рахунок охоплення пенсійним страхуванням усіх категорій юридичних і фізичних осіб; припинення практики списання та реструктуризації заборгованості перед пенсійним фондом; скасування пільг у сплаті пенсійних внесків і заборона запровадження нових пільг у виплаті пенсій без визначення джерел їх фінансування; переведення фінансування виплат пенсій сільським пенсіонерам і пільговим категоріям із пенсійного фонду на державний бюджет України, корпоративні та професійні пенсійні фонди [33].

Таким чином, пенсійна реформа, яка проведена в Україні, має забезпечувати та формувати справедливу і стійку пенсійну систему в країні та містити важливі положення щодо модернізації пенсійної системи. На нашу думку, потрібно удосконалювати правове регулювання пенсійного забезпечення для чого необхідно проводити крім фінансового аналізу і наукові дослідження окремих аспектів пенсійного забезпечення.

Список використаних джерел

1. Ковалів І. З. Історичні передумови становлення пенсійної системи в Україні // Таврійський державний агротехнологічний університет. – С. 116-126. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: file:///C:/Users/%D0%B0%D0%B4%D0%BC%D0%B8%D0%BD/Downloads/znptdau_2013_2(2)_16.pdf
2. Франко І. Я. Соціальна акція, соціальне питання і соціалізм /І. Я. Франко//Збір творів у 50-и т. – К.: «Наукова думка». - 1986. -Т. 45. - С.393.

3. *Финансово-кредитный* словарь: В трех томах .- М.: Финансы и статистика. - Т.1. - 1984. – 511 с. – С. 234.
4. *Економічний словник*/ За ред. П. І. Багрія, С. І. Дорогунцова – К., 1973. – 621 с. – С. 358.
5. *Енциклопедія Українознавства*/ За ред. В. Кубійовича – Львів: Видавництво "Молоде життя", 1996. – Т. 5. – С. 1600-2000.
6. *Якимів А. І.* Формування і розвиток системи пенсійного забезпечення в Україні. – Львів: Афіша, 2003. – 448 с.- С. 93.
7. *Шевчук П. І.* Пенсійне забезпечення [Текст] : навч. посіб. / П. І. Шевчук, З. А. Берік ;Львів. регіон. ін-т держ. упр. Укр. Акад. держ. упр. при Президентіві України . - Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2002. - 54 с.
8. *Далимов Р.* Мировой опыт реформирования пенсионных систем и его использование в условиях переходной экономики / Р. Далимов. – М. : Право, 2007. – С. 32
9. *Советское пенсионное право* / под ред. М. Л. Захарова. – М. : Юрид. лит., 1974. – 614 с.
10. *Сташків Б. І.* Право соціального забезпечення. Загальна частина: навчальний посібник / Б. І. Сташків. – Чернігів : ПАТ "ПВК" "Десна", 2016.- 692 с.
11. *Луговенко Н.* Соціальні функції пенсійного забезпечення // Вісник Академії державного управління при Президентіві України. 2005. № 4. С. 420-423.
12. *Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування*: Закон України від 09.07.2003 № 1058-IV Відомості Верховної Ради України; [Електронний ресурс] - Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1058-15>.
13. *Бондалетова Т. О.* Етапи становлення системи пенсійного забезпечення України / Т. О. Бондалетова, А. С. Харченко // Інновації та традиції в сучасній науковій думці [Текст] : матер. третьої міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (21 – 23 серпня). – Вінниця : [б. в.], 2014. С. 36 – 42.
14. *Мелешко О. В.* Історіографія виникнення сучасної системи пенсійного забезпечення як виду соціального захисту населення / О. В. Мелешко // Вісник СНАУ [Текст]. 2008. Вип. 12/1 (33). С. 115–120. (Серія “Економіка та менеджмент”).
15. *Буряченко О.* Пенсійна система України: еволюція розвитку. Науковий вісник. – 2015. – Вип. 15 «Демократичне врядування» Academic papers collection. – 2015. – Issue 15 “DEMOCRATIC GOVERNANCE” // [Електронний ресурс] - Режим доступу http://www.lvivacademy.com/vidavnitstvo_1/visnyk15/fail/Burjachenko.pdf
16. *Надточій Б.* Пенсійне забезпечення в Україні: історичний аспект / Б. Надточій, В. Яценко // Україна: аспекти праці/ 2000. № 1. С. 102-132.
17. *Надточій Б.* Пенсійне страхування в Україні: історичний аспект // Вісник КНЕУ. 2003. № 2. С. 42.
18. *Ріппа М.* Становлення системи пенсійного забезпечення України: нормативний і соціально-демографічний аспекти / Марія Ріппа. // Світ фінансів. 2009. №1. С. 44–55. С. 44.
19. *Постанова* Ради Міністрів Української РСР і Ради Федерації незалежних профспілок України «Про утворення Українського республіканського відділення Пенсійного фонду СРСР» від 21 грудня 1990 р. № 380. – [Електронний ресурс]: Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/38090%D0%BF>.
20. *Мартиненко Наталія Василівна* // Пенсійна система як об'єкт державного управління // Міжнародний науковий журнал «Інтернаука» 2017. – № 4 /26/ – С. 14-20
21. *Фурдичко Л. Є.* Сучасний стан і реформування системи пенсійного забезпечення України / Л. Є. Фурдичко // Вісн. ун-ту банків. справи Нац. банку України. 2012. № 2 (14). С. 57–61.

22. Привалов Ю. Пенсійна реформа в Україні: тенденції та перспективи / Ю. Привалов, Ю. Саєнко, Ю. Сапелкін; відп. ред. Ю. Саєнко. К.: ПЦ "Фоліант", 2005. 218 с.
23. Ріппа М. Порівняльна характеристика світових систем пенсійного забезпечення і страхування / Марія Ріппа. // Світ фінансів. 2007. №1. С. 35–45.
24. Право соціального забезпечення: Навч. посіб. для студ. юрид. спец, вищ. навч. закл. / П. Д. Пилипенко, В. Я. Бурак, С. М. Синчук та ін. / За ред. П. Д. Пилипенка. – К.: Видавничий Дім «Ін Юре», 2006. 496 с.
25. Теорія держави і права: підруч. для студ. юрид. вищ. навч. закл. / О. В. Петришин, С. П. Погребняк, В. С. Смородинський та ін.; за ред. О. В. Петришина. Харків: Право, 2014. С. 129.
26. Мачульская Е. Е. Право социального обеспечения. М., 1997. С.132.
27. Про пенсійне забезпечення: Закон України від 05.11.1991 № 1788-ХІІ. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1788-12>
28. Історичні аспекти розвитку пенсійної системи, передумови та мета створення Пенсійного фонду. – [Електронний ресурс]: Режим доступу: http://www.pfu.gov.ua/pfu/control/uk/publish/article?art_id=208504&cat_id=95711.
29. Постанова Кабінету Міністрів України від 01.06.94 № 345 «Питання Пенсійного фонду України». – [Електронний ресурс]: Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/34594%D0%BF>.
30. Основи законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування: Закон України від 14.01.1998 № 16/98 ВР. – [Електронний ресурс]: Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/16/98%D0%B2%D1%80>.
31. Шумило М. М. Сучасний стан та перспективи розвитку системи пенсійного забезпечення в Україні / Михайло Миколайович Шумило // Вісник НАН України. – 2017. – №2. – С. 76–87.
32. Шпилевий С. Є. Проблеми в системі пенсійного забезпечення в Україні / Шпилевий С. Є. // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Київ: ВПЦ «Київський університет», 2013. №31. С. 46-49.
33. Ярошенко І. С. Право соціального забезпечення. Навч. посіб. К.: КНЕУ, 2005. 232 с.

Сінцова Л. М. Пенсійне забезпечення як різновид соціальної функції держави

У науковій статті досліджуються історичний період становлення і розвитку системи пенсійного забезпечення. Піднімаються питання щодо соціальної справедливості встановлення рівня пенсій і надання соціальних допомог. Запропоновано удосконалити правове регулювання пенсійного забезпечення.

Ключові слова: пенсія, пенсійне забезпечення, пенсійне страхування, пенсійна система, Пенсійний фонд, солідарна система.

Синева Л. М. Пенсионное обеспечение как разновидность социальной функции государства

В научной статье исследуются исторический период становления и развития системы пенсионного обеспечения. Поднимаются вопросы социальной справедливости установления уровня пенсий и предоставления социальных пособий. Предложено совершенствовать правовое регулирование пенсионного обеспечения.

Ключевые слова: пенсия, пенсионное обеспечение, пенсионное страхование, пенсионная система, Пенсионный фонд, солидарная система.

Sinyova L. Provision of pensions as one of the functions of a social welfare state

The historical period of development of the system of the provision of pensions has been researched in this scientific article. the questions upon social justice in providing the level of pensions and social aids have been analysed. The improvement of the system of the provision of pensions has been offered.

Key words: pension, provision of pensions, retirement insurance, pension system, provident fund, pay-as-you-go pension scheme.

